

**АНАЛІЗ ОСВІТНЬОЇ СТРУКТУРИ НАСЕЛЕННЯ В КОМПЛЕКСІ ОЦІНЮВАННЯ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ**

Досліджено роль та місце аналізу освітньої структури населення в процесі оцінювання національного людського капіталу, охарактеризовано освітні пропорції українського суспільства, визначено рівень їх відповідності стратегічним засадам державотворення

Постановка проблеми. В процесі прийняття управлінських рішень щодо нагромадження та використання людського капіталу суспільства виникає необхідність учасному отриманні вірогідної інформації. Така інформація повинна містити об'єктивні відомості про поточний стан людського капіталу та основні перспективи його розвитку. Розуміння вихідних характеристик об'єкта управління, яким у даному випадку виступає людський капітал країни, дозволяє гармонізувати вплив, що спричинятиметься задля приведення його складових у відповідність до стратегічних намірів державотворення. Лише за такого підходу виникатимуть реальні передумови подолання негативних соціально-економічних тенденцій та забезпечення на цій основі суспільного благополуччя у довгостроковій перспективі.

При цьому необхідно зважати на те, що сьогодні, в епоху стрімких геополітичних змін та зростаючого впливу науково-технічного прогресу на всі сфери життєдіяльності людства, покладатися на довільні ринкові трансформації помилково. В процесі державотворення необхідно виходити із стратегічно обґрунтованих засад розвитку країни, визначених з урахуванням дії різноманітних факторів впливу внутрішнього та зовнішнього середовища. Ядром відповідної стратегії має виступити ідея відновлення виробничого потенціалу, збільшення частки інноваційного продукту кінцевого споживання в загальних обсягах товарного виробництва. Проте, за відсутності агресивної протекціоністської політики держави, реалізувати подібні наміри без впровадження новітніх технологічних процесів майже неможливо. Недосконалий продукт буде природно виштовхуватися з ринків прогресивними аналогами. У його виробництві буде відсутня бодай найменша необхідність, так як і за ціновими характеристиками він навряд чи зацікавить споживача. Продукт, виготовлений на застарій технологічній базі за домінуючої ролі ручної праці, матиме собівартість, яка наперед обумовить даремність намірів щодо його реалізації поряд з інноваційними товарами масового автоматизованого виробництва.

Викладене сприяє усвідомленню того, що розв'язання завдань, пов'язаних з нарощуванням виробничого потенціалу країни, неминуче вимагатиме раціоналізації інвестиційних процесів в її межах. Разом з тим, не варто забувати, що подібні інвестиційні кроки мають відповідати не лише пріоритетам оновлення виробничих фондів підприємств. Це, звісно, є важливою передумовою впровадження прогресивних технологічних процесів в цілях випуску вітчизняних зразків конкурентоспроможної продукції. Втім, не менш важливим об'єктом інвестування є людський капітал держави, рівень розвитку якого визначає наявність необхідного ресурсу знань та кваліфікованої праці, здатних забезпечити випереджаючий соціально-економічний розвиток країни.

Загальноновизнано, що людський капітал є сукупністю професійних знань та навичок, трудового досвіду та здоров'я, мотивацій та інших продуктивних здібностей людей, що сформовані в результаті інвестицій та можуть бути використані у сфері суспільно корисної праці. Багатогранність такого соціально-психологічного симбіозу обумовлює важливість та складність отримання цілком об'єктивної інформації стосовно його поточних ознак та перспективних характеристик, що є необхідним в процесі прийняття ефективних управлінських рішень в сфері нагромадження та використання людського капіталу.

Разом з тим, на сьогодні наука так і не спромоглася запропонувати дієвий інструментарій оцінювання

людського капіталу. Відкритими залишаються і питання стосовно того, в яких одиницях цей капітал може бути вимірним, та й взагалі чи є потреба у таких одиницях. Можливо, достатньо використати певні індекси та коефіцієнти? Підходи щодо оцінювання людського капіталу, які застосовуються нині, у своїй переважній більшості оперують грошовими одиницями виміру. Натомість, частина вчених, в тому числі і автор представленої статті, мають суттєві сумніви щодо можливості та доцільності таких розрахунків, аналіз чого буде покладено в основу іншої праці. Тут же сконцентруємо увагу на тому, що в процесі прийняття управлінських рішень стосовно формування та використання людського капіталу необхідність у користуванні саме грошовими вимірниками як така відсутня. В тому числі, намагання представити грошовий еквівалент в ролі універсальної інтегральної характеристики будь-чого спростовується самим життям, де вартість почуттів, думок, мотивацій, переконань та сподівань оцінити подібним чином важко. Звісно, ми можемо розрахувати витрати, пов'язані з освітою, побутом, медичним обслуговуванням працівника. Проте, така цифра (навіть, якщо з теоретичної точки зору вона і характеризуватиме витрати на формування базової вартості, що створюватиме додаткову вартість) не буде свідчити про якість того капіталу, який нами названо людським. Якщо витрати на освіту, побут, харчування та медичне обслуговування і майбутнього висококваліфікованого фахівця, і злочинця однакові, то чи свідчитиме це про те, що держава може в однаковій мірі сподіватися і на того, і на іншого, очікуючи від кожного з них тотожного внеску у загальний добробут? І чи насправді така тотожність понесених витрат свідчатиме про те, що в обох випадках вони однаковою мірою трансформувалися у продуктивні знання та мотивовані прагнення, утворивши рівний з точки зору оцінювання людський капітал? Навряд. Іншими словами, подібні розрахунки можуть сформувати уявлення стосовно витрат, понесених в процесі створення людського капіталу, але питання щодо його корисності, яка і обумовлюватиме його цінність у повному розумінні цього слова, залишатимуться відкритими.

Сьогодні існує гостра потреба у розробці нових підходів до обчислення інтегральних величин, що характеризуватимуть параметри людського капіталу. Це дозволить приймати стосовно нього дійсно ефективні управлінські рішення, а відтак і створювати бажані передумови для відновлення та нарощування виробничого потенціалу країни. За відсутності ж такої методики варто скористатися методами оцінювання людського капіталу за його непрямыми ознаками. Зокрема, на ретельну увагу має заслуговувати вивчення освітньої структури населення, що сформує аналітичний базис дослідження професійно-кваліфікаційних співвідношень в структурі людського капіталу держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Економічна категорія "людський капітал" дедалі ширше використовується не лише під час репрезентації результатів наукових досліджень, а й у побутовій лексиці, публіцистичних статтях та висловах політичних діячів. З одного боку, це свідчить про визнання тієї високої ролі, яка відводиться людині, а точніше її здатності до накопичення та використання знань, у сучасному світі. Проте з іншого боку, таке де в чому безсистемне використання даного терміну провокує розмитість

сприйняття його змісту, відсуває на другий план проблематику його практичного застосування.

На нашу думку, сьогодні варто дати відповідь на питання про саме призначення теорії людського капіталу – чи вона є лише загальною філософською концепцією економічного світогляду, в межах якої наголошується на визначальній ролі інвестування у розвиток продуктивних здібностей людини, чи вона, все ж таки, спроможна виступити базисом для розробки та застосування конкретного інструментарію економічних перетворень, здатних сприяти прискореному розвитку країни. Вивчення сучасних підходів щодо використання категорії «людський капітал» дозволяє зробити висновок, що дослідники, як правило, ігнорують практичну цінність відповідної теорії. Вкрай обмеженими та поодинокими залишаються спроби використання характеристик людського капіталу в ході економічних розрахунків, майже проігнорованим є застосування його ознак в процесах математичного моделювання розвитку соціальних систем.

Натомість, досить часто у наукових працях простежуються спроби вартісної оцінки людського капіталу. З цією метою проводять математичні розрахунки на основі застосування винайдених авторами формул, стверджуючи надалі, що людський капітал становить стільки-то грошових одиниць. Проте, які висновки можна зробити з таких обчислень і в чому полягає їх практична користь, як правило, не роз'яснюється. І хоча, такий де в чому дивакуватий підхід, за якого гроші вимірюють такі неочіненні речі, як, наприклад, здоров'я, наснагу чи мотивацію, також заслуговує на життя – у переважній більшості випадків він є не більше за спробу авторів наділити власні наукові дослідження аналітичним змістом. Такими розрахунками, які підтвердити чи спростувати в реальності вкрай важко, деякі вчені ставлять крапку у своїх дослідженнях, не використовуючи у подальших міркуваннях отримані значення. І саме це провокує ряд запитань стосовно необхідності подібних аналітичних кроків.

Нам же видається більш доцільним дещо проігнорувати семантичний підхід у трактуванні категорії «людський капітал», відсунути проблематику його вартісної оцінки на другий план, сконцентрувавши увагу на пошуках шляхів його комплексного оцінювання з метою надання суб'єкту управління вірогідної інформації для прийняття справді ефективних управлінських рішень. Зокрема, за відсутності подібних методик в процесі трансформації сфери формування та використання людського капіталу варто звертатися до його опосередкованих ознак, в тому числі тих, які отримуються внаслідок аналізу освітньої структури населення держави.

Загалом, сьогодні вивченню освітньої структури населення приділяється досить багато уваги, а результати відповідних досліджень посідають чільне місце на сторінках наукових видань. Серед робіт, присвячених аналізу подібних проблем, на особливу увагу заслуговують праці Е. Лібанової, Б. Данилишина, О. Грішної, Т. Кір'яна, А. Колота, Ю. Кулікова, І. Курило, В. Куценко, Л. Лісогор, І. Петрової та інших вітчизняних та зарубіжних вчених, котрі зосередили зусилля на розробці методології аналізу освітньої структури населення та запропонували ряд підходів щодо її оптимізації з урахуванням ринкових закономірностей суспільного розвитку. В тому числі, окремі висновки стосовно вимог, які мають висуватися до освітньої структури населення, та причин, що обумовили її поточні характеристики в Україні, викладені автором у [1]. Разом з тим, досить широке коло питань ще становить суттєвий науковий інтерес. Зокрема, це стосується розробок, спрямованих на забезпечення узгодженості освітньої структури населення держави з пріоритетами її соціально-економічного розвитку.

Мета дослідження полягає у визначенні поточних ознак освітньої структури населення України як індикатора професійно-кваліфікаційного балансу у складі її людського капіталу, а також у з'ясуванні рівня відповідності поточних характеристик освітньої структури населення стратегічним намірам нарощування виробничого потенціалу держави.

Викладення основного матеріалу дослідження. У статті під освітньою структурою розуміється загальне співвідношення чисельності окремих груп населення, сформованих за ознакою освітнього рівня. У випадку розв'язання конкретних задач економічного чи демографічного аналізу, освітній рівень суспільства може бути структурованим також і за групами населення, що сформовані у відповідності до таких соціально-демографічних чинників, як стать, вік, місце проживання тощо. І навпаки, для розширеної характеристики загальної освітньої структури населення держави іноді доцільною є декомпозиція її складових елементів у відповідності до вищезазначених соціально-демографічних ознак. Крім того, для констатації якісних диспропорцій в освітній структурі важливим елементом аналізу може виступити диференціація окремих структурних елементів за ознакою профілю освіти, отриманої у ВНЗ чи професійно-технічних навчальних закладах.

Вивчення освітньої структури населення має базуватися на загальних засадах економічного аналізу та враховувати специфіку досліджуваного об'єкта. Зазвичай, дослідження структури соціально-економічних об'єктів, процесів та явищ зводиться до визначення складників єдиного цілого, їх порівняльної оцінки та змістовної інтерпретації виявлених співвідношень. На практиці такий підхід реалізується через дослідження характеристик та визначення ступенів збалансованості елементів структури, які отримані внаслідок поділу об'єкта у відповідності до істотних ознак – факторів структурування. Але цього виявляється замало тоді, коли ціллю економічного аналізу є не стільки констатація поточного стану досліджуваного об'єкта, скільки визначення ймовірних сценаріїв його розвитку. В таких випадках важливо не лише з'ясувати параметри окремих складових структури, але й охарактеризувати істотні взаємозв'язки між ними, які і визначатимуть стан досліджуваного об'єкта в майбутньому.

Так, досліджуючи освітню структуру населення, поряд з аналізом її складу, важливо виявити і характер взаємовпливу її структурних елементів, адже саме це є першопричиною формування попиту на певні види освітніх послуг, внаслідок чого і створюватиметься те чи інше співвідношення між окремими складовими структури.

Як правило, характеризуючи освітню структуру населення, застосовують відсоткові співвідношення, визначаючи долю окремого елемента в структурі цілого. Це ілюструє той факт, що співвідношення окремих складових освітньої структури знаходяться під впливом декількох факторів, одні з яких варіюють чисельність населення держави, а інші впливають на його загальний освітній рівень.

До основних груп факторів впливу на параметри освітньої структури населення можна віднести наступні:

- фактори, що обумовлюють зміну чисельності населення внаслідок дії тих чи інших закономірностей його відтворення на певній території – репродуктивно-відтворювальні та депопуляційні процеси;

- фактори, які впливають на чисельність населення внаслідок перетину громадянами державних кордонів – імміграційні та еміграційні процеси;

- фактори, які обумовлюють зміну освітніх характеристик населення внаслідок реалізації державної освітньої політики, або ж її відсутності як такої.

Так, в першому випадку зміна освітньої структури обумовлюється суто демографічними причинами: співвідношенням народжуваності та смертності, тривалістю життя певних груп населення тощо. Якщо вплив таких чинників є домінуючим, то підґрунтям оптимізації освітньої структури населення має виступити виважена демографічна політика, основною ціллю якою повинна бути корекція загальної кількості мешканців держави та забезпечення оптимального співвідношення між чисельністю їх окремих вікових груп.

У другому випадку, за умови активізації міграційних рухів, важливим є подолати негативний диспропорційний вплив, який може бути спричинений розгортанням

еміграційних процесів, або ж навпаки, надмірною імміграційною активністю громадян інших держав.

Звісно, те як позначаться на освітній структурі населення міграційні процеси, залежить від освітніх характеристик осіб, котрі прибувають, або залишають країну. Питання лише в тому, чи входить та чи інша міграційна активність у плани стратегічного розвитку окремої держави. Якщо ні, то з'являється нагальна необхідність оптимізації міграційної політики, в тому числі, і в цілях забезпечення раціональності освітньої структури населення.

В свою чергу, дія факторів третьої групи обумовлюється умовами, що відтворені в освітньому середовищі країни, які або сприяють зростанню освітнього рівня окремих груп населення, або навпаки, спричиняють його зниження. В даному випадку головна увага повинна бути зосереджена на досягненні обґрунтованої пропорційності чисельності громадян, що характеризуються тим чи іншим освітнім рівнем, а це вимагає ретельного дослідження закономірностей формування попиту та пропозиції на ринку освітніх послуг,

кон'юнктура якого завжди перебуває під впливом чинників як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру.

Зрозуміло, що наведені характеристики впливу зазначених груп факторів є теоретично ідеалізованими. В реальності динаміка освітньої структури населення, як правило, перебуває під значним впливом всіх груп факторів одночасно, а тому мова має йти про те, які з них будуть домінувати, а отже й відігравати вирішальну роль у формуванні освітніх пропорцій суспільства.

В процесі аналізу на особливу увагу заслуговує частка населення держави, що формується особами віком від 15 до 70 років, тобто тими, серед яких і виникатиме феномен економічної активності. Втім й інші вікові групи мають становити суттєвий інтерес в ході дослідження освітньої структури населення, адже саме вони опосередковано впливатимуть на міру і динаміку формування складу економічно активного населення, а відтак і пропозицію робочої сили на ринку праці – як у майбутньому, так й у теперішньому часі.

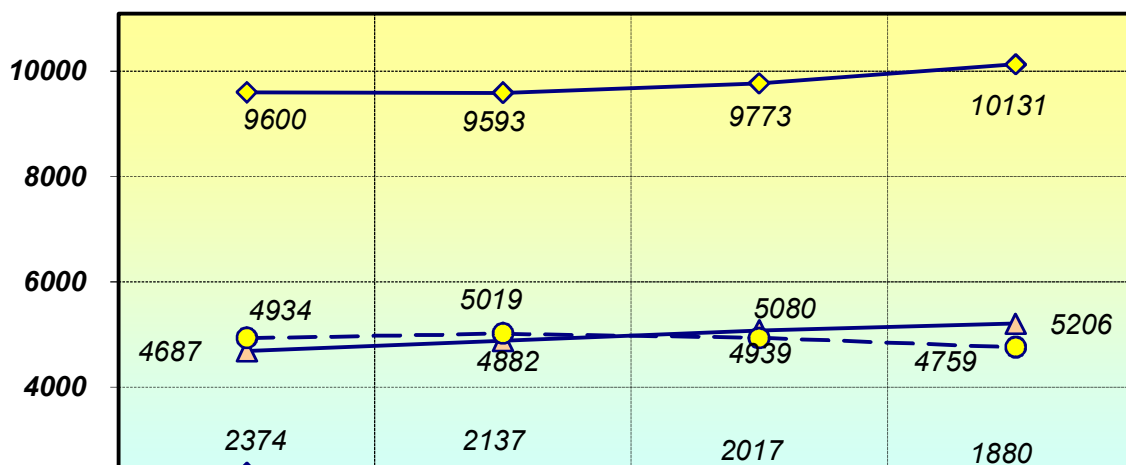

Рис. 1. Динаміка чисельності груп економічно активного населення у віці 15-70 років за освітнім рівнем у 2005-2008 рр., тис. осіб

Так, загальна чисельність населення України у віці 15-70 років скоротилася протягом 2005-2008 рр. на 1,3% і склала 35368 тис. осіб. В його структурі домінувала частка осіб, що мали повну загальну середню освіту. Їх чисельність протягом трьох останніх років зросла на 7,15% і у 2008 р. становила 16044 тис. осіб. В свою чергу, кількість осіб, що мали базову загальну середню та початкову загальну освіту, зменшилась на 22,12% до 5688 тис. осіб і становила у 2008 р. 16,08% від загальної чисельності населення віком 15-70 років.

Натомість серед осіб віком 15-70 років частка економічно активного населення зросла з 62,1% у 2005 р. до 63,3% у 2008 р. Аналізуючи освітню структуру економічно активного населення, можна зробити висновок про стійку тенденцію зміни чисельності громадян, що формують ту чи іншу групу за ознакою освітнього рівня (рис. 1). Зокрема, сьогодні є достатньо відчутним зростання питомої ваги населення з повною вищою освітою. У порівнянні з 2005 р. у загальній структурі

економічно активного населення група осіб з вищою освітою зросла на 2,24% (рис. 2).

Така ситуація обумовлена рядом обставин (див. [1]), які спричинили зростання попиту на послуги вищих навчальних закладів в Україні, призвівши до переобтяження їх аудиторного фонду і тим самим створивши незадовільні умови для повноцінного опанування курсів навчальних дисциплін. Так, якщо протягом останніх дванадцяти років кількість випускників ВНЗ всіх рівнів акредитації зросла майже вдвічі (в тому числі втричі за III і IV рівнем акредитації), то кількість самих закладів освіти, що надавали відповідні послуги, зменшилась з 1037 одиниць у 1995 р. до 904 у 2007 р.

Подібна активність, що виявляється з боку вищих навчальних закладів освіти, свідчить про доцільність ряду попереджуючих кроків, які в комплексі з іншими заходами дозволять забезпечити збалансованість освітньої структури населення України.

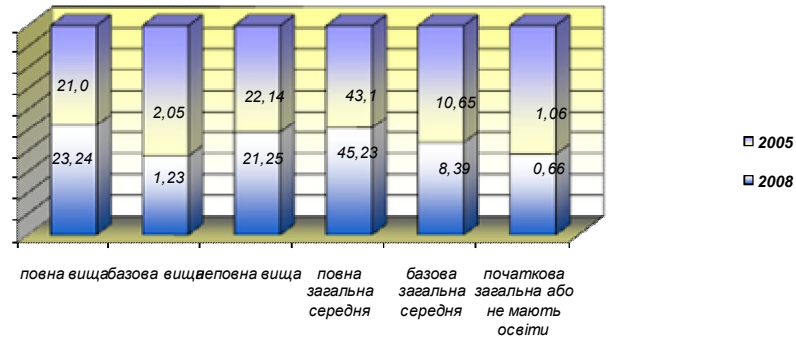

Рис. 2. Співвідношення часток окремих груп економічно активного населення віком 15-70 років за освітнім рівнем у 2005 р. та у 2008 р., у відсотках

Варто зазначити, що поточна динаміка освітньої структури населення України обумовлюється самою специфікою системи соціально-трудових відносин, яка відтворена в її межах. На думку автора, наріжним каменем викривлення освітніх пропорцій українського суспільства можна вважати універсальність вищої освіти в умовах занижених вимог до якості робочої сили, адже

робочих місць, які б вимагали насправді високої освіченості випускників, не так-то й багато. Виявляється, що випускнику ВНЗ набагато легше знайти робоче місце, аніж зробити це тому, хто закінчив ПТУ (рис. 3), що є привабливим як для абітурієнта, так і для широких батьківських кіл.

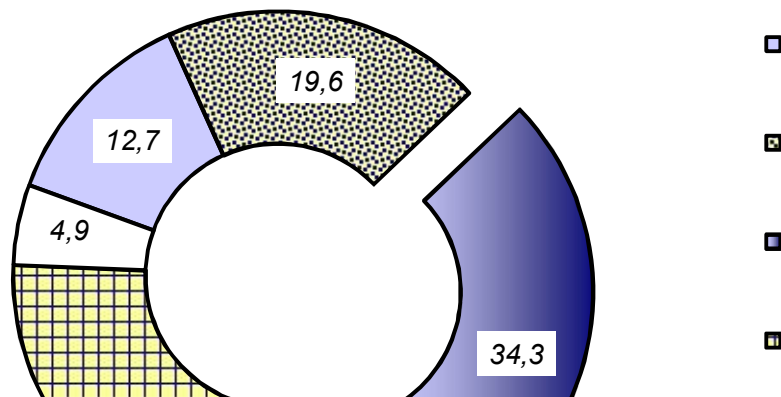

Рис. 3. Частка носіїв професійно-технічної освіти в загальній сукупності зареєстрованих безробітних у 2008 р., у % до загальної кількості зареєстрованих безробітних на кінець року

Неувага до таких обставин і надалі спричинятиме розбалансованість освітньої структури населення України. І передусім, це стосуватиметься співвідношення випускників закладів ПТО та ВНЗ.

Аналізуючи рушійні сили, що обумовлюють подібні тенденції, необхідно зробити акцент на поширеній сьогодні суперечливій думці про недоцільність підготовки висококваліфікованої робочої сили в умовах відсутності достатньої кількості робочих місць. Нібито, за таких умов відсутня сама необхідність надавати справді якісну професійну освіту – і лише потім, після зростання попиту на відповідних фахівців, варто доводити їх кваліфікацію до бажаного рівня. Проте, такий підхід є лише недоречним виправданням незадовільної якості професійної освіти, яка надається деякими українськими ПТУ та ВНЗ. Як правило, за таких міркувань наводяться думки, що капіталовкладення в освіту цих громадян призводять до підвищення їх конкурентоспроможності на зовнішніх ринках праці, а це, в свою чергу, сприятиме відтоку кваліфікованої робочої сили за кордон. Загалом з цим можна погодитись, але лише частково.

Звісно, якщо держава не спроможна реалізувати ефективну міграційну політику, а кількість представників окремих професій у рази перевищує попит на них, то з'являються всі передумови для інтенсифікації міграційних процесів та надмірного попиту на другу професійну освіту, яка, знову таки, досить часто

здобувається для праці за кордоном. Але у протилежному випадку, тобто тоді, коли попит на окремих фахівців є надмірним, зникає вплив основного атрибуту ринкової економіки – конкуренції.

За відсутності конкуренції в межах тих чи інших професійно-кваліфікаційних груп, якість освіти та й самого людського капіталу невпинно знижуватиметься, що в підсумку призведе до деградації освітнього простору України та обумовить суттєву нестачу дійсно кваліфікованих працівників на ринку праці. Крім того, не варто забувати, що найбільшу долю трудових мігрантів формують не стільки професіонали, скільки ті особи, які втратили професійну ідентичність, формуючи тим самим групу трудових маргенолів. Тому поспішати стверджувати, що якісна освіта є рушійною силою надмірної зовнішньої трудової міграції, не варто. Навпаки, більш ймовірно, що такою підставою виступить освітня короткозорість та професійна недолугість економічно активного населення, яке стане бажаним гостем на вторинних ринках праці розвинутих держав.

Таким чином, сьогодні на ретельну увагу заслуговує проблематика оптимізації освітньої структури населення, в тому числі і шляхом збалансування параметрів функціонування вищих навчальних закладів та закладів професійно-технічної освіти, співвідношення темпів розвитку яких нині дещо суперечить стратегічній ідеї відновлення виробничого потенціалу України (рис. 4).

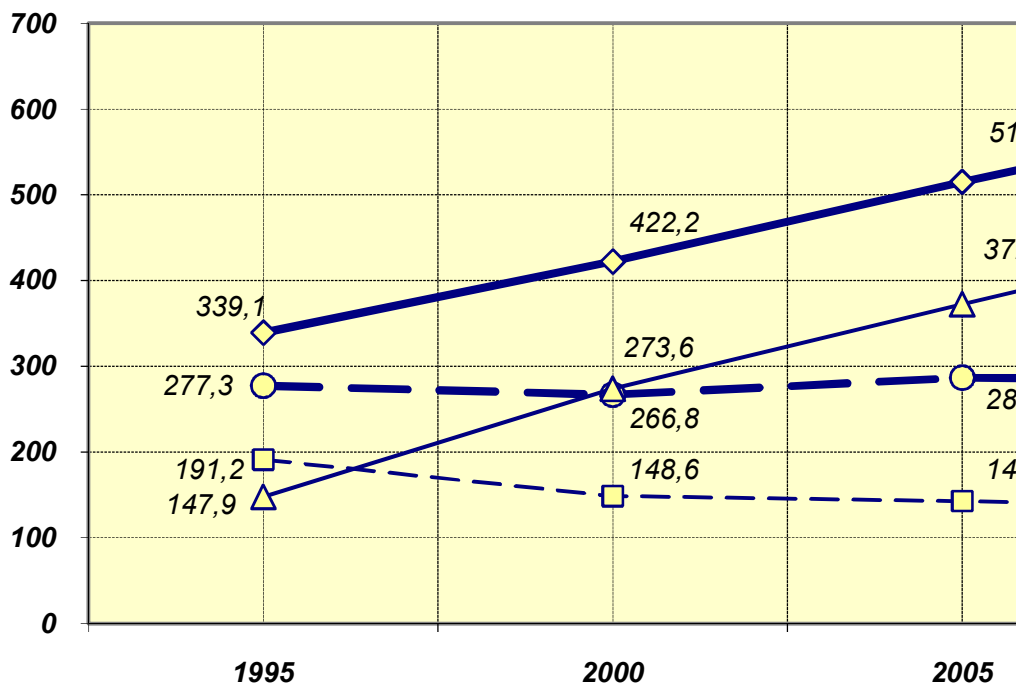

Рис. 4. Співвідношення кількості випускників закладів ПТО та ВНЗ, тис. осіб

Наприкінці представленого матеріалу варто повернутися до викладеної вище думки про необхідність та важливість вивчення освітніх пропорцій українського суспільства за всіма віковими групами, а не лише за віковим цензом 15-70 років. В тому числі, як не парадоксально, дедалі більшої ваги набуває такий чинник формування освітньої структури як безперервне навчання – навчання протягом всього життя людини. А таким речам на теренах пострадянського простору приділяється вкрай мало уваги. Разом з тим, майбутнє держави, її освітній потенціал багато в чому залежить, так би мовити, від її минулого – рівня освіти осіб, які вийшли за межі працездатного віку, а точніше від тих висновків, які вони зробили внаслідок власного професійного життя.

Немає сумнівів, що такі висновки ляжуть в основу трудового світогляду прийдешніх поколінь, вихованих непрацездатними громадянами. Саме тому розвинуті країни невинно підтримують рівень освітнього розвитку осіб пенсійного віку, пропагують ідею безперервного навчання.

Є підстави вважати, що чим вище освіченість таких громадян, тим більш стійко та стримано вони сприйматимуть можливі негаразди у соціально-економічній сфері, розуміючи їх природу і при цьому формуючи патріотичні переконання та позитивні трудові настанови у своїх вихованцях. В іншому випадку, невдоволеність осіб непрацездатного віку негативно впливатиме на освітні перспективи українського суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виходячи із змісту представленого матеріалу можна дійти висновку, що вивчення освітньої структури населення є невід'ємною складовою процедури оцінювання національного людського капіталу. В таких випадках основною ціллю дослідження виступає з'ясування ступеня озброєності громадян знаннями, застосування яких є важливим та необхідним в процесі формування та використання виробничого потенціалу держави. Зокрема, вивчення освітніх співвідношень в суспільстві дозволяє робити

висновки стосовно рівня професійно-кваліфікаційного балансу в структурі національного людського капіталу. З таких позицій параметри освітньої структури населення є чи не єдиним джерелом даних стосовно рівня розвитку людського капіталу країни, виступають одним з первинних об'єктів управлінського впливу в процесі забезпечення передумов для ефективної реалізації макро-економічних виробничо-збутових стратегій.

Звісно, оперуючи лише подібними даними не можна робити однозначні об'єктивні висновки стосовно загальних параметрів людського капіталу, адже безліч його компонент не відображаються в ході дослідження освітньої структури. Це, передусім, стосується медико-біологічних та психологічних якостей громадян, які знаходять вираження у таких поняттях, як здоров'я, наснага, мотивація тощо. Проте, знаючи основні параметри освітньої структури населення можна формувати висновки стосовно векторів розвитку ядра людського капіталу, яке утворюється саме сукупністю фахово-орієнтованих знань, трудовим досвідом та професійними навичками.

В свою чергу, аналіз освітньої структури населення України дозволяє дійти висновку про її відповідність не стільки стратегічним намірам державотворення, скільки суб'єктивним переконанням більшості громадян стосовно необхідності отримання вищої освіти про всяк випадок. При цьому, надмірний і далеко не завжди виправданий попит, який виявляється стосовно окремих спеціальностей, проковує узагальненість освітньої системи, обумовлює її надмірну затеоретизованість, позбавляє фахової специфіки, і тим самим призводить до її невідповідності пріоритетам побудови суспільства постіндустріального типу.

Іншими словами, сьогодні домінує тенденція формування не спеціального людського капіталу, який є пріоритетним в конкурентному середовищі ринкової економіки, а загального, що суперечить цілісній ідеї розвитку виробничого потенціалу України. Реалізація такої ідеї вимагає не загальних, а

вузькоспеціалізованих професійних знань, що відповідатимуть новітнім досягненням науково-технічного прогресу. Саме тому пріоритетними кроками у напрямі удосконалення професійно-кваліфікаційного складу людського капіталу України необхідно вважати раціоналізацію структури попиту на послуги закладів освіти, покращення якості освітніх послуг, що надаються ними, узгодження переліку спеціальностей, за якими проводяться освітні заходи, з поточними та перспективними потребами ринку праці. Все це створить необхідні передумови для нагромадження людського капіталу України, забезпечить фундамент для розв'язання широкого кола актуальних виробничих і соціально-економічних завдань.

Список використаної літератури:

1. Мельничук Д.П. Освітня структура населення: шляхи оптимізації в контексті збереження та розвитку людського капіталу України / Д.П. Мельничук // Україна: аспекти праці, 2009. – № 8. – С. 21-26.

МЕЛЬНИЧУК Дмитро Петрович – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри управління персоналом і економіки праці Житомирського державного технологічного університету

Наукові інтереси:

– демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика;
– управління персоналом та психологія управління